

LA INQUISICIÓ CONTRA BERNAT MORET, BATLLE DE MATARÓ, 1560

EL TEMA DE L'ACUSACIÓ CONTRA EL BATLLE BERNAT MORET

La documentació tracta sobre una carta dirigida al batlle de Mataró Bernat Moret, en la qual li requereixen, els inquisidors de Barcelona, la seva presència davant la taula de la Inquisició. Els inquisidors fan referència explícita, en primer lloc, a qui representen, que és el capità general de Catalunya, Roselló i Cerdanya i que, a la seva vegada, és el representant del rei. I, en segon lloc, fan referència a la base legal que els fa requerir la compareixença de l'encausat, que són les Constitucions de Catalunya. A més a més, inquireixen contra totes aquelles persones que han tingut jurisdicció en la vegueria i batllia de Barcelona.

Com és normal en l'època, el redactat està fet en català, tot i que farcit de paràgrafs en llatí, com correspon a un document expedit, com veurem al final, per un notari.

«Lletra a Bernat Moret, de Valleix, el qual en el trienni prop passat fou batlle de Mataró, requerint-lo a compareixa davant de la Taula de la Inquisició dels oficials de la Vegueria i la Batllia de Barcelona.

Litere directe baiulo Matarone, qui triennio proxime lapsu fuit baiulus dicte ville, qui no curavit comparere et tabulam promitere eidem, sub pena mandando ut compareat et tabule teneat.

Nosaltres Joan Canyelles, cavaller; Valentí de Farrera, inquisidors elegits y assignats per lo illustre senyor don Garcia de Toledo, conseller, loctinent y capità general de la Catholica y Real Magestat, en lo principat de Cathalunya e comptats de Roselló e Cerdanya, juxta disposició de les Constitucions de Cathalunya, a inquirir contra los veguers, sots veguers, batlles, sotsballes e altres qualsevol oficials e persones que han usat de jurisdicció en les vegaria y batllia de Barcelona, de Agualada, de Vallers, de Moya e de Moyanés, e en los llocs sotmesos a les dites vegueria y batllia, en lo trienni prop passat, que ha finit en lo die de Carnestoltes prop passat e del any present y davall escrit, e contra los escrivans de llurs corts.»¹

«Al honorable en Bernat Moret, de Valleix, qui lo trienni prop passat es estat batlle de la vila y terme de Mataró. Salut e honor:

Com en virtut e per disposició de les dites constitucions de Cathalunya, vos i altres batlles dins les dites vegaria e batllia, sian tenguts y obligats a

tenir taula. E així ab veu de publica crida, per part nostre, ab autoritat de nostro ofici, feta e publicada dins la present ciutat e dita vila de Mataró;(…)»²

Com podem comprovar, del que es tracta és de tenir taula de la Inquisició a Mataró, tal i com manen, segons els inquisidors, les Constitucions de Catalunya. Respecte a les Constitucions, l'antecedent més antic de jurisdicció catalana eren els *Usatges de Barcelona*, del segle XII, tot i que els podem definir com una legislació poc codificada. Caldrà esperar fins al 1413, en les Corts reials celebrades a Barcelona amb el rei Ferran I, quan es van compilar i posar en ordre les Constitucions de Catalunya. Aquestes seran de nou compilades a les Corts de Montsó del 1585, amb el títol de les *Constitucions i altres drets de Catalunya*. Per tant, els inquisidors fan referència a un corpus legal ja establert i clarament codificat.

LA LLUITA INSTITUCIONAL I EL SEU REREFONS ECONÒMIC

Com ens defineix Coromines en el seu diccionari etimològic, «la taula de canvi fou primer el nom d'un taulell on un home de diners acceptava lletres, prestava o rebia dipòsits monetaris, bescanvia, etc., i així aviat esdevingué el nom de petits establiments bancaris (...). Després, amb el pas del temps, prengué significat de compte bancari. Així, es deia al segle XVI, "tenir taula de canvi: facere argentariam, girar los diners en taula; praescribere"»³

Per tant, el que demanen els inquisidors és la creació a Mataró d'una taula com a instrument econòmic per recaptar els impostos de la ciutat, però que aquesta estigui en mans de la Inquisició. El que demostra això, és només la punta de l'iceberg del problema, que ja s'havia anat coent anteriorment i que, amb posterioritat a la data del document, desembocarà en greus enfrontaments. No cal oblidar que la mateixa Inquisició trobava una molt bona font de recursos econòmics en les confiscacions, tant per pagar les seves despeses com per ingressar-les en el tresor reial.

En un primer moment van caure aquestes confiscacions sobre els jueus, fins al punt que, com diu Carme Batlle,

«Els inquisidors no podien permetre la fugida de diners que ells havien de recollir per a les arques reials, tan necessitades com sempre, i arribaren a exigir als notaris la presentació dels contractes en què havien intervingut conversos fugitius i altres sospitosos, i a imposar la pena d'excomunió als compradors dels béns pertanyents a conversos, encara que fossin adquirits sense saber-ne la procedència. Aleshores, la por d'incórrer en càstigs i persecucions feia baixar el nombre de les transaccions, disminuir la feina dels corredors i, fins i tot, va fer desviar vaixells, que no s'aturaven a Barcelona per por a les confiscacions.»⁴

Ja en les Corts de Montsó (1510), davant del rei, els catalans van exposar les intromissions reiterades dels membres de la Inquisició en altres jurisdiccions, la

qual cosa es considerava com una autèntica extralimitació dels seus poders al Principat. Evidentment, el tema no es va resoldre, ja que els membres del tribunal eren els agents polítics, i en aquest cas també econòmics de la corona.

Al 1533, en un memorial de Greuges del general, explica clarament la situació:

«Lo dit –deien els diputats– voldria destruir, si podia, les leys de aquesta terra» i s'exclamava que tant els oficials com la Inquisició interferissin en les competències de la Generalitat, «vénen a conèixer de causes que pertanyen als deputats». Ells assumien les súpliques que els eren presentades i les feien arribar al Reial Consell per mitjà del seu síndic, però un cop feta la provisió, «no s'en passa més avant y aquella interposició dels deputats que està provehida per lo passat, no serveix de res» (...) El memorial reclamava el compliment per part de la Inquisició dels capítols del 1512 confirmats el 1520, la creació d'una matrícula de familiars del Sant Ofici que estigués sota el control de la Diputació, i d'acord amb Barcelona, limitar encara més la jurisdicció de la Inquisició...»⁵

Sabem que a Mataró, en temps de Felip II, hi havia recaptadors del dret del general de Catalunya, en concret, «Mataró tenia dos collidors, guardes ordinaris i credencers dels drets del general i un guardià ordinari dels drets del general.»⁶

No cal dir que el tema fiscal anava molt bé a la Generalitat, les seves recaptacions van ser el motiu principal del fort interès que va tenir la Inquisició per participar en tan lucratiu negoci. Només cal ressenyar que «a títol aproximatiu, entre 1527 i el 1585, els ingressos anuals de la Generalitat havien passat d'una mitjana de 85.000 lliures, a una de més de 148.000 lliures al final del període.»⁷ I que «d'ençà el segon terç del segle XVI, són diversos els esforços de redreç que revelen la voluntat de millorar el funcionament de l'estructura fiscal del general (...) es volgué millorar l'estructura fiscal territorial creant noves taules fiscals o sostraint taules fiscals de la jurisdicció baronial...»⁸

Evidentment, el clima de confrontació per part del general i del Sant Ofici va anar augmentant cada vegada més, i fins i tot va implicar altres organismes, com fou la Santa Seu.

«1563 i el 1558 la Diputació davant la resistència de la Inquisició a acatar la fiscalitat de la Generalitat, insistia en les butlles dels papes Lleó i Climent. (...) La butlla fou una referència constant de la Generalitat per legitimar la seva actuació fiscal en moments polítics crítics, i per recordar l'obligació en conseqüència dels laics i eclesiàstics amb relació a la fiscalitat de la Diputació del General.»⁹

Per tant, el problema suscitat contra l'alcalde de Mataró Bernat Moret, no era sinó un episodi més d'aquesta llarga lluita entre institucions pel control econòmic. Les confrontacions institucionals no van acabar aquí, sinó que es van perllongar en el temps. Serveixi com a exemple la següent citació.

«La segona meitat del segle XVI va veure sorgir grans problemes entorn a les competències d'aquesta Generalitat emergent. El 1569 la vulneració de la fiscalitat del general per part del Sant Ofici va encetar un conflicte que tingué un gran ressò, perquè desembocà en l'arrest domiciliari dels consultors eclesiàstics i l'empresonament dels consistorials del Braç Militar i del Braç Reial per ordre del Consell Reial Criminal (19 de juliol de 1569) i l'afer s'acabà el 30 de maig de 1570, però havia donat lloc a una confrontació molt dura entre els "dos tribunals", diu el dietari, el Sant Ofici i el de la Diputació. És més, el procurador fiscal del Sant Ofici havia intentat escampar a Roma el dubte sobre la fidelitat dels catalans a la Santa Seu. El Sant Ofici no volia admetre que a Catalunya les rendes decimals eren profanes per raons històriques, i no per expropiació protestant a l'Església. L'acusació del Sant Ofici va ser una actuació tèrbola que no feia més que enverinar la política d'un país catòlic, fronterer amb els hugonots. En aquest cas, però, l'actuació dels ambaixadors del general a Roma va ser eficaç. D'altra banda, el conflicte del 1569 va ser un episodi ric en la segregació de raonaments constitucionalistes per part de la Diputació.»¹⁰

LA INQUISICIÓ CONTRA BERNAT MORET

La carta de la Inquisició continua relatant l'actuació de l'alcalde de Mataró. Davant les demandes, el mateix Bernat Moret no fa ni cas, fins al punt que la Inquisició pren la seva imatge més dura.

«Vos siau estat citat y amonestat, que dins trenta dies, los quals han finit a XXVI del passat mes de maig compareguéssiu personalment o per vostre legítim procurador en la present ciutat de Barcelona, davant nosaltres aparellat a tenir taula, lo que havent recusat i recusau de fer, contrahefent a les dites Constitucions per vos jurades y al sagrament y homenatge que per vos prestat, en lo introit de vostre ofici.»¹¹

La Inquisició ja no deixa cap dubte. Bernat Moret és culpable de manca d'obediència, no només als dictats del Sant Ofici –en un primer moment en què se li va demanar tenir taula no va voler–, sinó també a la vulneració realitzada sota jurament de les Constitucions. A més, és condemnat en nom de rei, la qual cosa sobrepassa els poders de la Generalitat. Però no queda només en una pena econòmica, sinó que, a més, ha de rectificar en el seu error, és a dir, ha de comprometre's a tenir taula, la qual havia rebutjat.

«E jatsia siau incidit en les penes de dites Constitucions e fractió de dit sagrament y homenatge, haiam deliberat fer-vos la present.

Per ço ab tenor de les presents, de part de dita Catholica y Real Magestat y del ofici que usam, altre vegada, vos requerim y amonestam, que encontinent e sens tarda alguna, rebudes les presents, per observança de dites Constitucions, a pena de XXV lliures e altres al nostre arbitre arbitradores,

atessa vostra inobediència, vingau en la dita e present ciutat de Barcelona, a comparar davant nosaltres e prometre de tenir taula, en poder de Honofre Bou, notari de Barcelona y scriva dels negocis de dita taula deputat, així com sou tengut e obligat en virtut de dites Constitutions y per obervança, si lo contrari fareu, lo que no's creu, en sobre distes coses serà procehit; segons que les dites Constitucions e de dret trobarem ésser fahedor, tant sobre la exequentió de dites penes, com la infractió de dites Constitutions e sacrament e homenatge en la que sou incorregut.

Dades a Barcelona, a VIII dies del mes de juny M.D.LX.

Joan Canelles

De Ferrara

Salverdegna

Expeditis per me Honofriu Bou, notarium publicum Barchinone et negotiorum dicte Tabule escriban hec me propria susbscribendo manum»¹²

Com podem comprovar en el final de la carta de la Inquisició, no només li especifica la condemna de vint-i-cinc lliures, sinó que deixa oberta la porta a altres penes, que dependran del criteri dels inquisidors. A més, li deixa ben clar que obeir les decisions del tribunal és el que s'acostuma a fer, i dit això, els mateixos inquisidors no creuen en la possibilitat que Bernat Moret pugui ni pensar a tornar a desobeir-los.

Queda, per tant, el tema tancat; les decisions de la Inquisició són d'obligat compliment, ja que ells representen la màxima autoritat, la del rei, la qual ha de ser necessàriament acatada i en cap cas discutida.

Un tema interessant és la propietat de la taula, que en aquest cas és la del mateix notari públic que fa la documentació, i que se li envia a Bernat Moret. Aquest notari està al servei de la mateixa Inquisició i s'encarrega de posar per escrit les actuacions dels processos i conservar les actes. Però ja que Honofre Bou té la propietat de la taula, podem deduir que el que vol la Inquisició és la creació a Mataró d'una taula subsidiària, amb la qual cosa disposaria d'un element econòmic d'importància i, per suposat, del seu total control.

Antoni Llamas i Mantero
Membre del Grup d'Història del Casal. Mataró

NOTES

- 1.- Arxiu de Protocols Notarials de Barcelona (=AHPB), Onofre Bou, lligall 9, «Liber negocoirum Tabulae Inquisitionum officialium Vicarie et Baiulie Barcinone. 1560».
- 2.- Ibidem.
- 3.- JOAN COROMINES, *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, vol. VIII. Curial Edicions Catalanes (Barcelona 1992), 350.
- 4.- CARMEN BATLLE, *Història de Catalunya. L'expansió baixmedieval. Segles XIII-XIV*, vol. III. Ed. 62 (Barcelona 1988), 325.
- 5.- *Història de la Generalitat de Catalunya i dels seus presidents. 1518-1714*. Vol. II. Ed. Generalitat de Catalunya i Fundació Enciclopèdia Catalana (Barcelona 2003), 18.
- 6.- M. PÉREZ LATRE, “Diputació i monarquia. El poder polític a Catalunya. 1563-1599”. Tesi doctoral inèdita, UPF (Barcelona 2001). En *Opus Cit*, 20 i ss.
- 7.- *Història de la Generalitat de Catalunya...*, 24-25.
- 8.- Ibidem, 25.
- 9.- *Història, Política, Societat i Cultura dels Països Catalans*. Ed. Enciclopèdia Catalana (Barcelona 1997), 202-203.
- 10.- *Història de la Generalitat de Catalunya...*, 25-26.
- 11.- AHPB, Onofre Bou, lligall 9, «Liber negocoirum Tabulae Inquisitionum. 1560».
- 12.- Ibidem.

Amb el meu agraïment, per la seva col·laboració, a Joaquim Graupera i Graupera.